

A „Vasárnapi Ujság“ hetenként egyszer egy nagy negyedrévét iven jelenik meg.
 — Előfizetési díj január—júniusig azaz : 6 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy

postai úton a „Politikai Ujdonságokkal“ együtt csupán csak 3ft. pp. Az előfizetési díj a „Vasárnapi Ujság“ kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. sz.) bérmentve utasítandó.

Nagy-Várad.

Nagy-Várad egyike hazánk legrégebb városainak. Építését némelyek sz. István, mások sz. László királynak tulajdonítják. Ez utolsó valószínűbb; mert sz. László halála után, több király igen kedvelte e várost, többen temető helyüknek választották. Sz. Lászlón kívül itt vannak eltemetve II. István, II. András, IV. László,

által lett, hogy az istenitéletek egyik széke itt volt felállítva. Ez istenitéletek abból álltak, hogy ha valamely bűnnel vádolt más-kép nem tudta bebizonyítani ártatlanságát, kezébe tüzes vasat adtak, melly ha kezét megégeté, bűnösnek, ha meg nem égeté, ártatlannak nyilváníták. Ez istenitéleti szék Nagy-Váradon 1214-től 1235-ig állott fenn.

Hogy illy fontossága mellett a város szép virágzásban is áll-

Nagy-Várad.

továbbá Beatrix, I. Károly király második felesége, végre Mária királyné és férje Zsigmond magyar király s német császár.

Sz. László itt 1080-ban püspöki széket állított fel. 1130-ban pedig a prémontréi szerzetesek először itt telepedtek le hazánkban. A 13-ik században Nagy-Várad hazánk egyik legnevezetesebb városa volt; nevezetessé pedig leginkább a számos szerzetes és szent egyház által, mellyek számát némelyek 72-re teszik, továbbá az-

hatott, magától értetődik; de e virágzását 1241-ben a tatárok sem-mivé tették, majd ismét III. András, Ottó s aztán I. Károly király alatti villongások akadályozták. Kedvezőbb idő derült azonban reá a következő királyok alatt. Nagy Lajos uralkodásának kezdetén a várat négy, veres rézből készült szobor ékesíté. E szobrokat bizonyos Miklós, Kolosvárrott lakott jeles festő fiai, Márton és György készíték, kik e korban hazánk legjelesebb szobrászai vol-

tak. E szobrokról Horváth Mihály *) így ír: „Egyik ezek közül sz. Lászlót ábrázolja karddal, mely lánczra függ le nyakáról, kezében pedig harczbárdal; másik képezi sz. Istvánt, kezében a kereszt országalmát tartót s karddal, mely hüvelyében oldaláról lógg le; harmadik sz. Imrét fiatal, szakáltalan ajkkal, kezében országpálczával, oldalán karddal, gyilokkal s egy táblával, mellyen a kettős kereszt mutatkozik; saruja mindhármuknak sarkantuval fegyverzett. Az első szobor alatt ezen fölírás vala olvasható: „Anno d. MCCC40. Serenissimo Principe regnante Domino Rege Hungariae XXXX. venerabilis dominus Pater Demetrius Episcopus Varadiensis fieri fecit has sanctorum imagines per Martinum et Georgium filios Magistri Nicolai pictoris de Colosvár.“ A negyedik egészen meg-aranyozott szobor sz. Lászlót lovon, kezében vivó kardját forgatva ábrázoló, újabb, János nagy-váradai püspöktől készítettett.“

Illy műkincseket magában rejtő város a nagy Mátyás király tetszését is kinyerte, ki a sz. László által alapított szent-egyházat gazdag adománnyal látta el, Biharmegye főispánságát pedig Vitéz váradai püspökre ruházta s ez időtől 1779-ig a bihari főispán mindig a váradai püspök vala. Nagy-Várad emelésére és szépítésére sokat tettek püspökei is, különösen Thurzó Zsigmond, a Mohácsnál elesett Perényi Ferencz, Czibak Imre stb

I. Ferdinánd és Szapolyai (Zápolya) közt itt kötött meg a béke 1538-ban, melly azért nagy-váradai békének is neveztetik, s mellyben egymást királynak kölcsönösen elismerték. 1556-ban ostromot szenvedett s Ferdinand Izabellának, Szapolyai János király özvegyének átengedte. Ezután a város csaknem szakadatlanul az erdélyi fejedelmek birtokában volt, kik gyakran laktak itt, sőt Petróczy és Bebek az ifju Szapolyai János Zsigmondot itten nevelték is. Mig Martinuzzi György élt, a reformatio ide be nem jöhett. 1558-ban azonban már több követőre talált, kik itt azonnal főiskolát s könyvnyomdát állítottak. 1660-ki július 14-én Ali basa a várat és várost 60,000 törökkel körülkerítette. Az ostromlottak nem egészen hat heti védelmezés után augusztus 27-én feladták azt. A vad török több pusztításai közt a vár ékességét, a fönt leirt négy ércszobrot is összezuzá; sz. László aranyozott lovagszobrának egy töredéke, a ló egyik lábának patája, látható a nemzeti muzeumban. Ali basa a fegyverét lerakott őrsereget 200 koesin Debreczenbe szállította. Ekkor költözött át a nagy-váradai tanuló ifjuságnak azon része, melly a vár védelme alatt el nem hullott, Mártonfalvy György tanár vezetése alatt Debreczenbe, s ez időtől kezdett a debreczeni iskola emelkedni, úgy hogy később kollegiummá leve.

A török kezéből csak 1692-ben foglalta vissza négy évi hosszú ostrom után Häusler cs. tábornok. A Rákóczyak kétszer keríték körül 1703-ban és 1706-ban. Ez utolsó alkalommal olly sanyaruan szorongattatott, hogy Bekker várparancsnok kifogyván a pénzből, mindenféle összeszedett rézedényből veretett pénzt illy felírással: „In necessitate Varadiensis.“ 1777-ben Mária Terézia Nagyváradon egyesült óhitű püspökséget és káptalant állított. 1836-ban nagy tűz volt, melly a város déli részét a várral, sóházzal, kapuczinus-zárdával s az oláh-egyházakkal együtt elpusztítá. Végre 1849-ben augusztus elején Paszkievics orosz tábornagy vonult a városon keresztül 120,000 emberével. Megjegyzendő még, hogy itt született 1570-ben Pázmán Miklós és Mossai Margit szülöktől Pázmán Péter, a nagyhirű bibornok és esztergomi érsek.

Nagyvárad jelenleg püspöki város, Dél-Biharmegyében, s székhelye a róla nevezett cs. kir. helytartósági osztálynak, kerületi fő-, országos és megyei törvényszéknek s egyéb cs. k. magas tiszthatóságoknak és a latin s görög szertartású püspököknek és káptalainak; van továbbá vára, papnöveldeje, cs. kir. jogakademiája, róm. kath. teljes gymnasiuma, képezdeje, több képző és jótékony intézete és gyára, élénk kereskedelme s műipara, igen látogatott két meleg fürdője s 21,221 lakosa.

Nagyvárad kies termékeny térségen, a Sebes-Körös mellett fekszik, mellynek jobb partján szőlőhegyek emelkednek. Hajdan egy város volt, de a török kiűzetése után négy részre szakadt és jelenleg is négy részből vagyis ugyanannyi városból áll, mellyek: a tulajdonképi Nagy-Várad, Várad-Olaszi, Várad-Velence és Várad-Váralja. A négy várost a Sebes-Körös vágja keresztül, mellyen a közlekedést 2 erős fahíd tartja fenn. A lakosság annyira magyar, hogy a helyben lakó oláhok, zsidók és németek közt igen kevés van, ki e nyelvet ne beszélne.

A város ipara most is jelentékeny, de az még sokkal jelentékenyebb lehetne a város kedvező fekvésénél fogva, melly kereskedését élénké teszi. A Körös talpakra hajózható s tömérdek fenyüdeszka, gerenda stb. szállittatik rajta. Megbecsülhetlen természet-ajándok a Pecze vize is, melly csak rendkívüli hidegben fagy be s több kallót, malmot s egy olajgyárt hajt. Forrásainál Nagy-Váradtól két órányira Pecze-Szt.-Márton és Hajó faluk határában vannak a meleg fürdők, Felix és Sz. László nevéek, mellyek távolsága egymástól csak negyedóra; mind a nagyváradiak, mind az idegenek sűrűn látogatják. Mulató kertje egy van a városnak, az úgynevezett Rhédey-kert, mellyet Rhédey Lajos egykori bihari főispán helyettes, ajándékozott a városnak.

Jelesb épületei a nagyszerű városház, a római és görög kath., és nem-egyesült óhitű, továbbá az új ref. és ágostai egyházak; a kath. püspök nagyszerű kastélya, e mellett áll a roppant székesfőegyház két toronnyal; a kanonokok szép kertekkel ellátott emeletes házai, a megyeház stb. Végül említjük a várt, melly erős bástyákkal és széles sánczokkal van körülveve; hajdan sokkal nagyobb kiterjedésű volt, mint ma.

Nagyvárad olly gazdag jótékony intézetekben, hogy e tekintetben hazánk városai közt a legelső közé sorozandó. Van itt szegényház, szülőintézet, árvaház, vakok gyógyintézete, több szegény s tanulókat segítő alapítvány, királyi konviktus a prémontréi szerzet kanonokainak felügyelete alatt, katonai nevelőház; továbbá a megye-, az irgalmasok kórháza, koldusápoló intézet, apostolok alapítványa 12 szegény számára stb.

Nem messze van Nagy-Várad új korszakának kezdete, melly a munkában levő vasut megnyitásával fog felderülni s melly közelebb hozandja a fővároshoz s szorosabban összeköti a nagy világgal!

Temetés után.

HEREPEI OTTÓTÓL.

Lakadalom volna? ... úgy igen szomorú!
A vendégek arcán bús merengés látszik.
Egy öreg emberért sötétlik e bor,
Kinek az öröklét nem rég hogy sugárzik.

Nagyapónak hívták ... most meg foly a tora,
Foly ... foly ... fogy a gazda hegyaljai bora,
Csak a halott fia, meg a felesége
Busulnak bor nélkül, sohajtva, hogy 'vége!'

Isznak is, nyelnek is, látszik hogy diákok;
Nem kell unszolni rá, már ez nem hibájok;
Hallgatnak, — s ha néha a kántor nem szólna,
Sem epitathium, sem 'vala' nem volna.

... Hát ott a szegletben, a kemence mellett? ...
Kóró, melly virág volt, melly egykor zöldellett!
Magával beszélget: „nem megmondtam? lássa! ...“
— Ez szegény nagyapó elmaradott társa.

Lábainál ül a kis unoka búsan,
Ugy eltartóztatja, sem piszeg, sem szuszszan;
Csak e kérdéssel áll mindegyre elő:
„Igaz, hogy nagyatyus még egyszer visszajő? ...“

A másik unoka — a szép ifju leány, —
Holdnak és csillagnak jóéjszakát kíván,
S lemegy a kis kertből, gondolkozva róla,
Mit nagyapja néha úgy tréfából szóla ...

Öreg embereknek már kedves tréfája,
Hogy férjhez menjen a világ mennyi lánya;
Mit mondott volt néki az öreg, vagy mit nem? ...
Haszontalan volna elbeszélni itten.

A föld mind sötétül ... az ég mind ragyogóbb,
A tor végeztével kánt' uram szónokolt:
... „Derék ember vala, de ütött órája,
Nyugtassa az Isten! — mi mondjuk reája.“

Aztán elnyugosznak a gyászoló házban,
— Kit így gyászoljanak, bizon nem sok száz van! —
S a férj ima után ezt sugja nejének:
'Vajh' a mi napjaink hasonló telnének!'

És a hajnal első fakadó sugára
Nem süttött fel többé legjobb barátjára,
A többi felébredt, ő nem ébredett fel,
De még emlegetik jó emlékezzettel.

*) Ipar és keresk. tört. Magyarországon a 14. század elejéig. Buda, 1842.

Az istenhegyi székely höisleány.

Elbeszélés írta JÓKAI MÓR.

(Folytatás.)

Másnap reggel Adorján felkeresé a vár rettegett kisasszonyát, Lónát.

Ott kellett állnia a folyosón, míg a hölgy előjön; de nem süvegelve, mert ő nem bérért jött szegődni.

Lóna nem volt a várban, vadászni járt, úgy mondák neki, egész éjjel arra a medvére lesett, mely juhait pusztítja; nem sokára a harsogó kürt hirdeté, hogy érkezik; s a dobogó lánczos hidon bevágtatott kíséretével együtt lóháton az amazon; az elejtett medvét utána hozták bivaly-szekéren.

A tornác előtt leugrott lováról, odavetve a kantárszárat csatlósának, s első dolga az volt, hogy elkezdett sorra perlekedni a cselédnappal.

— Mit mondtam nektek, léha dolog-kerülők? éjfél után le kell aratni a rozst, szekéren hányni kötözetlen s felhordani a várba, s azután meggyújtani az üres tarlót. Semmit sem végeztetek el. A mit arattatok, ott hagyátok.

— Álmos volt a nép Lóna, — szolt közbe Gyerő, a vén szolga.

— Mit, álmos volt! pattant fel a lány. Én nem aludtam egész éjjel és nem vagyok álmos. Alhattok eleget, majd ha a vakandokok országába mentek. Álmosok voltak! Majd kiverem én szemeitekből az álmod. Ha én kihuzom a lábamat a várból, mindenki a fölére fekszik. Hallatlan! Még éjfél után is álmosnak lenni! Dologra most valamennyien!

Lónának nagyon jól kellett játszani szerepét, hogy még Adorján sem ismerte meg benne Szendilét; pedig a szerelmesek szeme jól lát, és szive előre érez.

Az amazon vállát farkasbőr kacagány takarta, s karja fölött végig volt hasítva az öltöny, a mint a küzdő fenevad odacsapott tenyerével; kissé véres is volt a megszakasztott öltöny, de azt nem volt szabad észrevenni; kipirult arcára is fecscent egy-egy csepp a megölt állat véréből, a por belepte azt, s egy elszabadult hajtekercs még zordonabbá tette tekintetét.

A mint meglátta a tornácson álló Adorjánt, mintha soha sem ismerte volna, rákiáltott erős hangon.

— Hát te ki vagy? mit akarsz?

Adorján megemelinté süvegét, s megint föltette fejére s válaszolt egész bátran.

— Szolgálni jöttem hozzád.

— Szolgálni? Bérért?

— Nem. Jó szóért. Szendile kezéért.

Lóna felkaczagott.

— Jó szóért? No azt majd megkapod. Mid van? Mit tudsz adni nászajándékul.

— Hát van két jó erős karom, a mi tud dolgozni, és hadakozni; van két jó szemem, a mi akkor alszik, a mikor én akarom; van jó szívem, a mi nekem fogad szót, nem én neki; mert ha én akarom, meg se dobban, azután van egy juhnyájam, és ezt mind Szendilének adom.

Lóna vállára ütött a legénynek s megrázta volna őt kezével; de az nem engedte magát rázni, hanem állt szilárdul a lábán, mintha a földbe volna növe:

— Nem olyan könnyen állok én a lábamon, leányasszony.

Lóna nevetett magában és ott hagyta a fiut, azon nevetett olyan jól, hogy ez a jámbor juhász, a ki a gyöngye Szendilét alig merte megszólítani, a haragos Lónának még szeme közé pattogott. Az elébbeni urfiak épen ellenkezően tették; ők Szendilénél voltak bátrak s Lóna előtt szemérmesek.

Kéves idő mulva visszajött Lóna s azt parancsolá Adorjának, hogy vegye maga mellé a köműveseket s falazzassa be velük a vár alatti patakforrást.

Adorján szótlanul engedelmeskedett, lement a forráshoz, mely annyiszor volt tanuja boldog pásztor-örömeinek s elkezdte a rábizott munkát.

Hajh, de csak akkor vette észre, hogy milyen nehéz terhet vállalt magára; nem ment a munkával semmire. Akárhogy betömték, befalazták, földdel behányták a forrást, az megint csak előtört újra, innen onnan kiszivárgott; már pedig Lóna azt parancsolá, hogy azt úgy be kell temetni, hogy még csak meg se tudhassa soha senki, hol volt a forrás valaha.

Este felé fáradtan és csüggedten tért vissza a várba Adorján s bánkodva vallá meg Lóna előtt, hogy nem sikerül a forrást elfojtani: pedig százan is dolgoztak rajta.

— Látod, agyafurt góbé! riadt rá Lóna; mert nem kérdezted meg tőlem, hogy mit csinálj? én nem mondtam meg előre, hogy hadd lássad, mennyire nem tudsz nálam nélkül semmit. Most erédj vissza egyedül, csinálj a forrás nyílása előtt fűzfavesszőkből egy kis kast; nem nagyobb, mint egy lépés; azután csinálj keveréket két kila törött kavicsból és egy mércze degetből, adj hozzá apróra tört bükkfaszenet, s a mennyi az egész, még annyi mészport keverj közé, olyant, a mit víz alatti építésre használnak; mindent megtalálász az első bástya pinczéjében, azt a keveréket öntsd a kasba, a mint azt a forrás-vize tele tölté; reggelre kemény lesz az, mint a kő s a legkisebb hasadékot is úgy befojtja, hogy ki nem szivárog többet rajta semmi.

Adorján nagyon elbusulta magát, hogy ez a leány még is többet tud, mint ő, s szép csendesen elvégzé egyedül a munkát éjjel, a mit nappal század magával sem ért el s valóban reggelre egy csepp viz sem jött elő többet a forrás helyéről.

Másnap azután Lóna valamennyi emberét neki állítá a munka folytatásának, a forrás helyét és a patak medrét egészen betöltette, a földdel egy színig, s a frissen hordott földet, a mellette levő réttel együtt keresztben felszántatva, még azon az éjszakán bevettette kölessel.

Azután is mindig éjjel learattatta az érett gabonát, éjjel behordatta a várba; ott nyomtatták, cséptették; a szalmát lerakták a sáncok közé, s bivalybőröket teregettek a lapos kazalokra, a learatott tarlót pedig mindig felgyújtatá az aratás után.

Majd meg azt cselekedte, hogy szekereket küldött el Csikba, azokkal kénkövet hozatott a torjai üregekből; a fenyőkből kád számra főzette a szurkot. Azzal csufolták már, hogy a világ minden vargáját el akarja látni dratvával, arra az a töméntelen szurok.

Majd megint valahány szekér volt, mind kirendelte, hogy menjenek a szomszéd szász atyafiakhoz, s vegyenek meg minden buzát, a mit csak náluk kaphatnak; a székelyek csóválták a fejüket; hiszen maguknak is annyi gabonájuk termett, hogy ők vihethének a szász piacra buzát, de nem mertek ellene szólni. Pedig Lóna utoljára már a kontyáról való boglárokat is eladta, hogy buzát vegyen az árukon.

Egyszer azután azt parancsolá az egész aranszéki népségnek, hogy minden országutat, mely kifelé viszen a székből, rögtön szántsanak fel keresztben, és hagyják azután parlagon, az erdőkön vezető utakat hengerítsék be nagy kövekkel, a szekerek nyomait, lovak patkóinak helyét kapálják fel, s döntögessék a fákat az utakon keresztül, s azután ki ne járjanak többet a székből, a mig ő nem mondja nekik.

A kik e dolgokat látták és hallák, nyilván azt hitték, hogy Lóna leányasszony fejében aligha meg nem háborodott valami; pedig bizony mondom, hogy ő tudta, mit cselekszik? és minden tettének messze előrelátott oka volt, a mit majd mindjárt meg fogunk látni.

(Folytatása következik.)

Zsófia főhercegnő Ő cs. Fensége gyászravatala Budán.

(1857. május 31.)

A hazánkra nézve legkedvezőbb kilátások között megkezdett legmagasb császári körut egy szomorú esemény által szakasztott félbe. A legnagyobb megilletődéssel hallotta az ország ama gyász-hirt, mely a felséges Fejedelmi Pár legérzékenyebb veszteségéről hozott tudósítást, s a reményteljes öröm és ünnepies készülétek, melylyel a Felsegeket honszerte várták, a szülői fájdalom iránti általános részvétté változott át.

Hadd jusson itt is egy kis hely e tény följegyzésére, melyet Ő cs. kir. *Apostoli Felsege* Magyarország népeihöz intézett legmagasb leiratában (Laxenburg, június 3-án *) az Ő és a Császárné nevében nyilvános elismeréssel fogadni méltóztatott.

Zsófia (Friderika Dorothea Mária Jozéfa), Ő cs. k. Felsegeik idős gyermeke volt s 1855. martius 5-én született, tehát két éves és három hónapos volt, midőn a halál kiragadta szülői karjaiból.

*) Lásd P. U. 28. szám.

A Felső Szülők Debreczenben táviratilag értesültek a veszélyes baj felől, mely kedves gyermeküket fenyegette s azonnal félbeszakítva körutjokat, május 28-án délután 2 órakor Debreczenből, hova alig hogy megérkeztek, csak a legszükségesebb kísérettel siettek vissza haldokló csemetéjükhez, kinek halálos ágyánál még néhány órát tölthettek. Ő Felsőgeik 29-én délelőtti 11 órakor a budai cs. k. várakba érkeztek s ugyan az nap estéjen 1/4 10 órakor szenderült el Felsőge Anyja karjaiban a szeretett gyermek, Zsófia főhercegnő ő cs. Felsőge.

A holttest május 31-kén vasárnap délelőtti 10 órától délutáni 4 óráig a cs. kir. várak templomban nyilvánosan ki volt téve azon ünnepélyes ravatalon, mellynek rajzát lapunk mai száma hozza.

Hétfőn június 1-én reggeli fél hat órakor Magyarország hercegprimása, bibornokérek ő eminenciája, kis mise szolgáltatása után beszentelék a holttestet. A legmagasb császári ház összes itt levő tagjai az oratoriumban s a legmagasb kíséret a templomban volt jelen a csendes, fájdalmas szertartásnál. Gróf Grünne altábornagy s ő cs.

kir. Felsőge első vezérhadsegéde kísérete mellett vitetett a magas dícsőült holtteste az összes harangok zugása és a testvérvárosok lakosságának részvéte között a pályaudvarba, ott hercegprimás ő eminenciája által újra beszenteltetett és külön vonaton Bécsbe szállított.

A magas holttestet Bécsben a pályaudvarban herceg Liechtenstein lovasági tábornok, cs. kir. első legfőbb

udvarmester fogadá, s ezután a holttest minden pompa nélkül a kapuczinus atyák templomába vitetett, hol a beszentelés után, a császári családi sírboltba elhelyeztetett.

Arad város hódolati ajándéka.

Szentelt-viztartó.

Sokat emlékeztek a lapok azon nagybecsű és szép ajándékról, mellyet Arad városa Császárné Ő Felsőgeinek Nagyváradon mulatása alkalmával, (május 27-én) itt megjelent küldöttsége, névszerint pedig polgármestere által átnyújthatni szerencsés volt. Sikerült e jeles mű photographiai hü lenyomatát kapnunk, melly után sietünk azt olvasóinkkal a mellékelt rajzokban bemutatni.

Az átnyújtott hódolati ajándék a 14 századbéli német-góth stylben, ezüstből készült *szentelt-viztartó*. E készítményt mellékelt rajzaink kétféleképen tüntetik elő 1) bezártan, 2) felnyitva s a 3) szám alatt látható azon asztal (tál, Aufsatz), melly az edényhez tartozik.

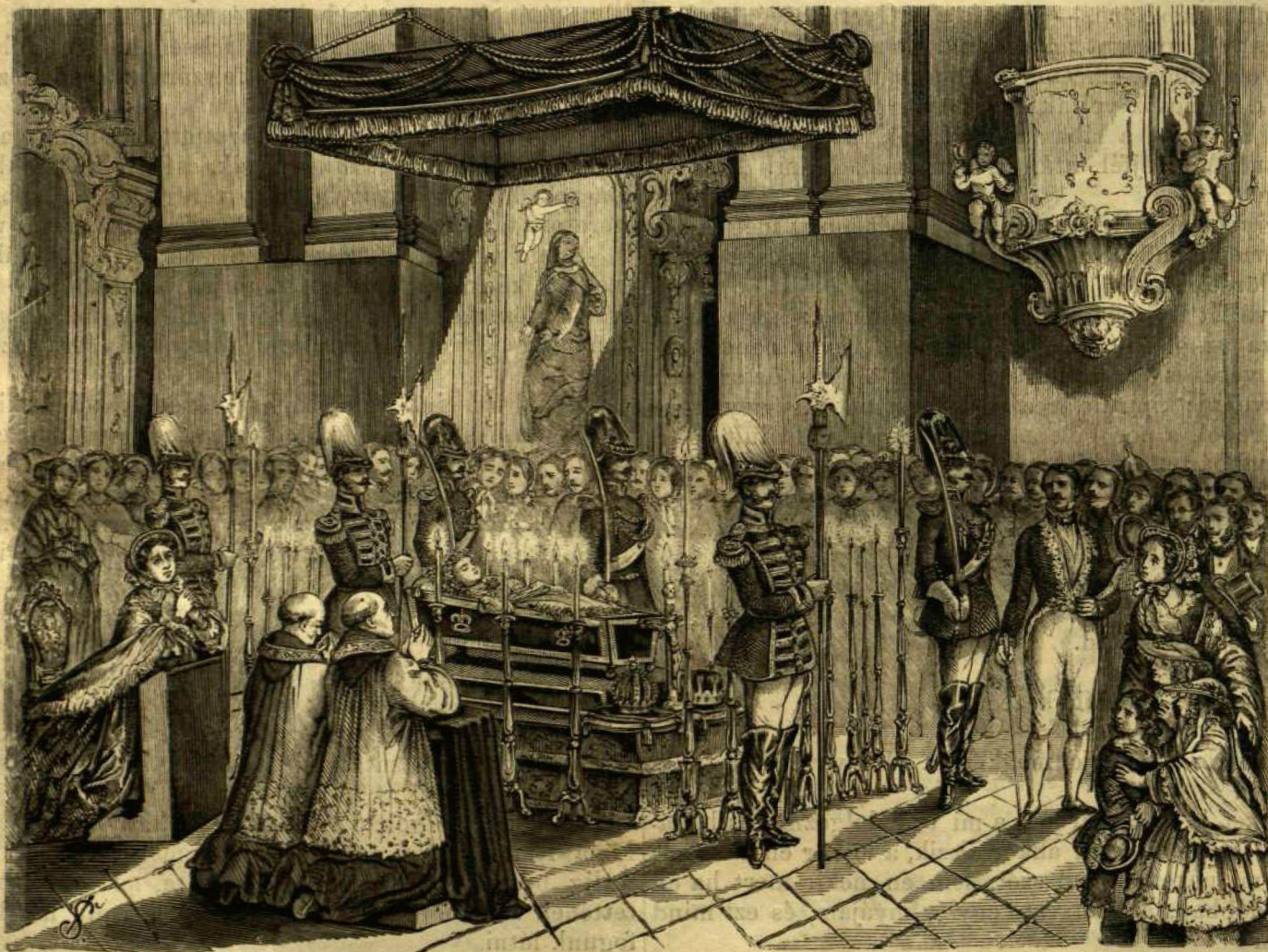
1) *Bezártan*. Az edény tetszés szerint nyílik s záródik három

angyal által, mellyek a szögleteken alkalmazvák, hogy a rugókat elrejtsek. Mind négy oldalán dombormű-ékitmények láthatók, mellyek oxydált ezüstbe vannak vésve s öszhangzásban állanak a 4 evangelistával, kik alantülve láthatók. Az ékitményművek tárgyai: a) Krisztus urunk az imaházban, tanítván az írástudókat; b) a hegyen, tanítván a népet; c) midőn Péter apostolnak mondja: „e kösziklán fogom építeni szentegyházamat”; d) midőn az Urvacsora szentségét alapította. Minden mű felett a tárgy magyarázó legendája van. Az edény ékesítése zománczozott rubin levelű és gyöngygyümölcsű ágazatból áll, mellyet a dombor művek hajlott oszlopok alakjában vesznek körül. Tetejét egy kereszt képezi drágakövekkel ékitve s egy lefelé nyuló töviskorona aranyból.

2) *Felnyitva* a szentelt viztartó három lemezt tüntet elő, mellyeken nagy zománczon következő ábrázolatok láthatók: a) Krisztus urunk az olajfák kertjében; b) az ostorozás; c) a keresztrefeszítés. Az egész darab ametiszt és türkisz kövekkel van ékesítve s az alsó részekben rubinokkal, gyöngyökkel és nyers topázokkal kirakva.

3) Az edényhez tartozik még, mint annak kiegészítő része, az

asztal vagy *tál*, szintén oxydált ezüstből, a felső lapon látható karikák aranyból készültek. A lap teteje gyönyörű mozaikmű. Az asztal lábát három értékes csiga képezi, virágcsoportokkal ékesítve. E csigák között van Arad városa czimere fekete márványból berakva lazurkövekkel, arany szegegylyel, a közepen zománczozva s körülvéve csinos kerettel, mellyről virágfüzerek csüngnek le. (Ké-

ZSÓFIA főhercegnő ő cs. Felsőge gyászravatala Budán.

pünkön a czimer nem látszik, mert midőn a photographiai rajz készült, a czimer még nem volt oda illesztve). Mind ezek fölött egy korona emelkedik. A csigákon három angyal mellszobra nyugszik, gyümölcsessel telt kosarat tartva. A mohot a kosárban 36 lazurkö képezi, közepéről 6 szökő-kutaeska tör elő, mellyek közül három, phantastikus fejjel van ellátva. E szökőkutakon 5 virágfüzér csüng. A felső koszoruzat igen gazdag arany és ezüst szalagból a hátszínben finom munkálatu virágfüzérből áll. A szalag felső része kinyulik s igen dusan megrakott lazurmozaikot támaszt meg, melly fekete márványba van téve s az asztal talapzatát képezi.

A szenteltviztartó Párisban készült s mint értesültünk, 40,000 frankba vagyis 16,000 pftba került.

A paraszt és a műveltség.

(Folytatás.)

4-er. A jóra való tanítás és jó példaadás mellett kívántatik a rosznak büntetése is. Ha a rosz utoni haladásban a lelkész vallási oktatása sikeretlenül igyekszik gátat vetni, az előljáróság hatáskö-

réhez, hivatalos és erkölcsi kötelességéhez tartozik, a nép erkölcsi viseletére tekintettel lenni, s a bűnösöket büntetni, mert a rossz hamar gyökeret ver, és ha csirájában meg nem töretik, később igen nagy bajjal lehet rajta segíteni. Nagy hátrány van e részben, — ha nyíltan meg kell vallani, — a törvénykezés kezelésében, hosszadal-

mas írásbeli eljárás és az órákra kiszabott napi munka, oly lassúságot eszközöl a tárgyak elintézésében, hogy valóban, ha a kisebb ügyek el nem mellőztek, legalább is azok tárgyalása hónapokra is elhalasztatik, pedig a büntetésnek mielőbb kell követni, mert hosszú idő után következett büntetésnek nincsen kellő hatása. Tapasztalni, hogy a bűnös tények, a bűnös és sértett fél között egyezség útján is szoktak kiegyenlítettetni, melyre a sértett fél leginkább azért hajlandó, mivel előjárósági beavatkozás útján később juthat sikerhez, de más részről a bűnös is megmenekszik az érdemlett büntetéstől, mi őt annál inkább bátorítja továbbra is a gonoszra. Minthogy pedig a büntetésnek legfőbb célja, a törvénynek tekintélyt és sikert szerezni, mi rontja inkább a törvény tekintélyét, mintha annak áthágói rendre nem utasítottak?

Ohajtandó lenne e részben, hogy a kisebb vétségek és kihágások legrövidebb szóbeli eljárás útján a hely színén elintéztetnének, ekként a nagyobb vétségek is sebesebben tárgyalhatnának.

5-ör. A parasztság erkölcsi oktatásáról értekezvén, kikerülhetlenül meg kell említeni a józanág ügyét. A parasztság közt a sze-

nálni szokott ittasság, mint az egyházi ünnepély céljával ellenkező, egyházilag büntetessék, — különösen a házassági esküvéskor ittas násznép a templomba ne eresztenék.

Az egyházi szószékről kárhoztatott és büntetett korhelységet a tanítóknak is kell tanítványai előtt a valódi szomorú színben és keserves következeivel előtűntetni. Továbbá a tanulmányos osztály eljárása és példaadása legyen a korkelenség elterjedése ellen irányozva, különösen a munkásokat, kivált gyermekeket pálinka-ivással ne kecségtessék. — De különösen az előjáróság által is czélszerű rendeletek tételére igényeltetik, — különösen az egyházi férfiúnak — a korhelység akadályozására szolgáló igyekezetében — törvényes hatalommal támogatása, a kocsmárosok visszaéléseinek korlátozása, — ittas embereknek a legkisebb kihágás miatti büntetése. — Különös

előttem, hogy a törvényszék előtt épen a korhelység enyhítőleg hozatik fel a vétkes mentségére, — hiszen ezáltal mintegy ösztön adatik a korhelységre, és egy bűn a más bűnnek enyhítéseül vétetik.

6-szor. A közönséges fonóházak a serdülő parasztság erkölcsiségére igen rossz hatással vannak, itt a romlott erkölcsű vén asszony tanítja a fiataloságot a lopásra, s a lopott élelmi cikkekkel vendégséget készít; a fajtalan beszédek és káromkodások műhelye ez, és a szószátyárkodás elemi iskolája. — Ha — a mint tapasztalni — a fonóházak eltiltására szolgáló rendeletek sikertelenek, legalább a nagy visszaélések korlátozására szorosabb felügyelet lenne ohajtandó.

A parasztság tanítására és erkölcsi nevelésére vonatkozó eszméimet előadván, ezek után következnek még oly intézmények, melyek még azokon felül tisztán anyagi jólétükre vonatkoznak.

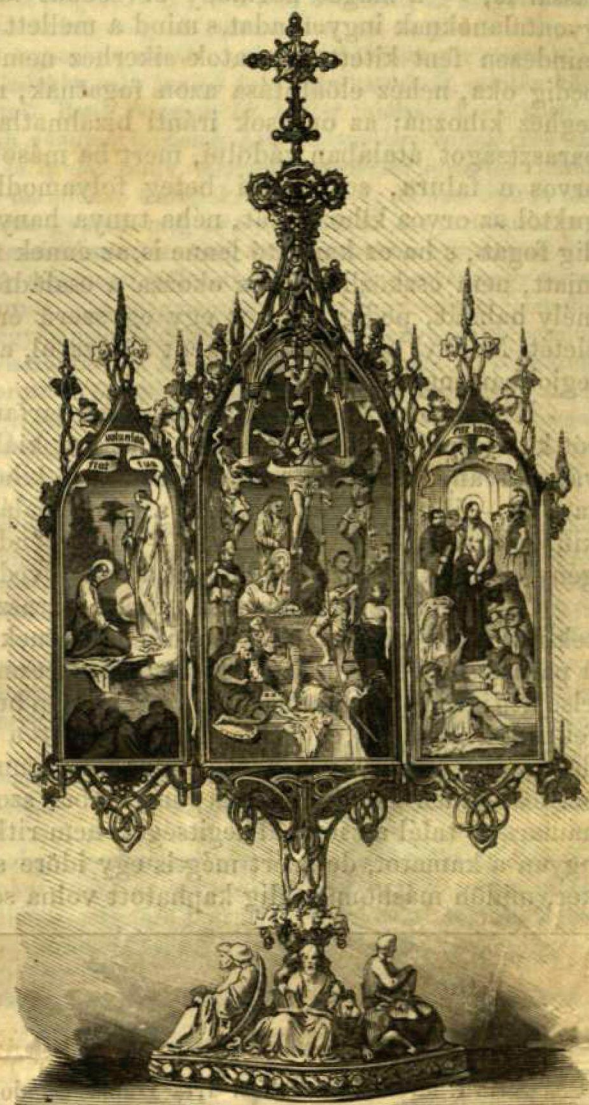
Anyagi szempontból bármely halandót tekintve, első helyen áll a földi élet fentartása. Az egészség fentartására vonatkozó tanácsadásokat mindenkibe gyermekkorában az iskolában szükséges becsepegtetni, a betegség esetére pedig kívánatik az orvosok segédelme. — Sokszor tapasztalni az életben, hogy valamely czél elé-

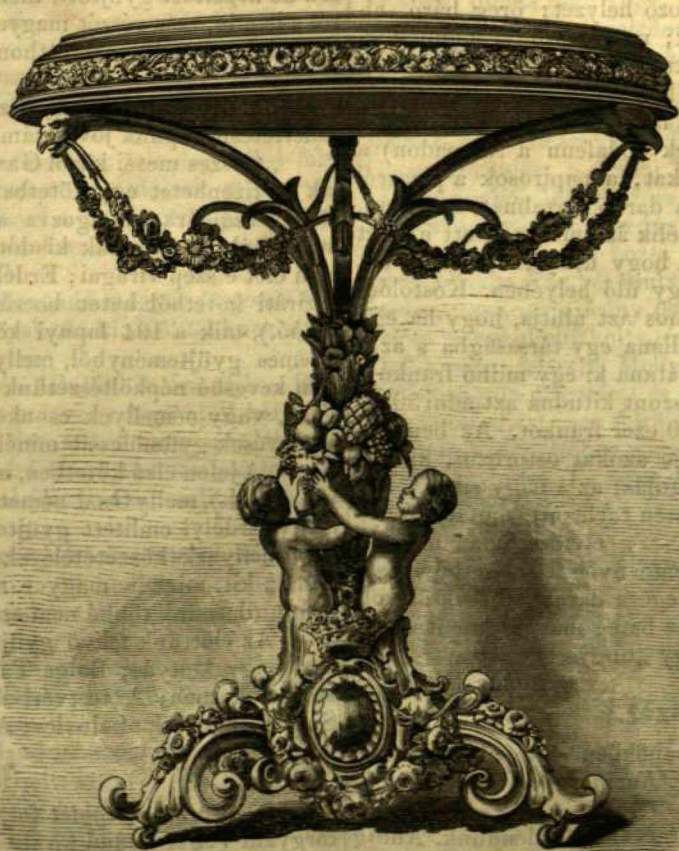
Arad város hódolati ajándéka:
I. A szentelt-viztartó bezárva.

szes italokkal visszaélés naponkint terjed, és tapasztalni, a hol a parasztság igen szegény, ott a korhelység is otthonos, vagyis a hol a nép korhely, ott az valóban szegény is, ez a két baj együtt jár, s mind a kettőnek orvoslása egyszerre igényeltetik, mert míg a parasztság igen szegény és csak napról napra tengődik, addig nincsen benne ösztön a gazdálkodási elvekhez, s nem gondol a holnapról, csak ma élhessen, ilyen helyütt ha pénz jön kezébe, legelső szava „igyunk“, hogy így a nyomoruságát legalább rövid időre elfelejtse, már pedig a meddig a korhelység belőlök ki nem irtatik, addig mindig szegények maradnak.

A szegénység enyhítését és a jólét előmozdítását az előadottak, és még az alább közlendők által hiszem eszközölhetők. Itt egyedül a korhelységre vonatkozólag, ennek orvoslását elősegítheti a lelki pásztorok oktatása, ezek köréhez tartozik először is a szülőket oktatni, hogy magzatjaikat onnét a bölcsőtől azon veszedelmes szesz italokhoz ne szoktassák, mert hiszen többnyire a szülők adják az első alapot gyermekeiknek a korhelységre, s ha a fiu megnő, a szülőitől tanult és nála szokássá vált korhelységet tovább is gyakorolja. — Az egyházi ünnepélyek alkalmával leginkább hasz-

II. A szentelt-viztartó felnyitva.

III. A szentelt-viztartóhoz való asztal.

sére a legfőbb, legköltségesebb eszközök felhasználásával, mind a mellett egyedül a legegyszerűbb és figyelemre alig méltató eszköz elmaradása miatt a cél elérése hátráltatik. Így van ez az orvoslással is; — a magas kormány orvosokat tart, gyógyszert a vagyontalanoknak ingyen adat, s mind a mellett egy csekélység miatt mindezen fent kitett áldozatok sikerhez nem vezetnek, — ennek pedig oka, nehéz előállítás az azon fogatnak, melly az orvost a beteghez kihozná; az orvosok iránti bizalmatlansággal nem lehet a parasztságot általában vádolni, mert ha mások által hozatik ki az orvos a falura, sok falusi beteg folyamodik hozzá, — de maguktól az orvos kihozatalát, néha tunya hanyagság, többnyire pedig fogat, s ha ez kapható lenne is, az ennek fizetendő pénz hiánya miatt, nem eszközlik; és ez okozza a családfő, vagy bármely személy halálát, pedig sokszor egy egyszerű érvágás megmenthetné életét. Mennyi egyén esik ekként áldozatul, azt a kik falun laknak, legjobban megmondhatják.

E részben czélszerű intézkedésnek tartanám, a községi előljárót kötelezni, az orvos részére előfogatot kiállítani, ha azt a beteg vagy kívánja, vagy ha a lelkész az orvos kihozatalát szükségesnek tartja; — illy előfogat díját, ha a beteg családjának módjában van kifizetni, azon — habár később — megveendő, a vagyontalan szegény betegek részére az előfogat a falu jövedelméből fizetnének.

Az egyéni élet fentartása után, a parasztság anyagi birtokát tekintve, arra káros hatással lenni említettnek sokaktól a zsidók, kik a parasztság véresverejtéssel szerzett keresményét könnyű módon elsajátítják. Nem tagadhatni, a szegény nép butaságát a falusi zsidó fel tudja használni, és pedig mind a mellett a parasztnak több bizodalma és vonzalma van hozzá, mint más tanultabb keresztyén emberhez; ennek oka, hogy a szegény ember szorult állapotában leg hamarabb talál a zsidónál segítséget, nem ritkán busásan megadja ugyan a kamatot, de azért még is egy időre segítve van baján akkor, midőn máshonnét alig kaphatott volna segítséget és ez a sze-

gény embert némi hálára és vonzalomra vezeti a zsidó iránt úgy, hogy bár milly tárgya van eladó, előbb a zsidót kínálja meg vele, nem akarja őt megbántani, mert szorult helyzetében ki segít rajta, ha csak nem a zsidó.

Legjobban lehet a zsidó vagy más keresztyén uzsorás körmei közül kiszabadítani a parasztot: a) Tanítás és oktatás által, melly szerint gazdaságát jól vezetvén, olly hamar meg nem szorul, s továbbá nem hagyja magát könnyen megcsalni. b) A parasztság iránt viseltető közös részvét által, melly szerint olly intézmények létesítették, mellyek őket a bajból uzsora nélkül kisegíték u. m. takarékpénztárak, községi magtárak.

Gazdálkodási tekintetben a paraszt földbirtokosoknál ohajtható lenne az osztozkodás korlátozása, különösen a leányoknak, hol fiú is van, a földbirtokból való kizárása, s a minimum, — vagy is azon terjedék, mellynél kisebbre a földbirtokot elosztani nem szabad, meghatározása által, melly vidékek és körülmények szerint különböző lehetne. Tudjuk azt, hogy a földmiveléshez befektetési tőke is kell, a már két részre osztott — magában véve is kis birtokhoz — egyenként majdnem annyi kívántatik, mint a mennyi az egészhez szükséges volt, az osztálykor tehát egy rész sem kapván elegendő befektetést, egy jól felszerelt gazdaságból, 2 roszul felszerelt gazdaság keletkezik, ekként a földek roszul miveltetvén, valamint a birtokosnak csekély hasznot hoz, úgy az államgazdaságra is káros befolyással van. Elméletileg még több okot lehetne előhozni a kis birtok eldarabolása ellen, mellyek ugyan az osztályból kizárt testvérek rövidségét nem kárpótolják, azonban a közjó a haza legfőbb törvénye lévén, e közjóra czélzó intézményeknél egyesek rövidsége akadályul nem szolgálhat. — Tapasztalásból is látni, hogy olly helyeken, hol majoratus-forma örökösödés, vagy patriarchalis forma életrendszer uralkodik, ott jobb módú gazdák vannak, látszik ellenben mint jutnak szegénységre a jó módú gazdának elosztoszkodott gyermekei.

(Folytatás következik.)

T Á R H Á Z.

Kakas Márton a színházban.

XLVI. levél. *Pénzkérdés.* Irta Dumas Sándor, fordították Feleki és Huszár. Előadatott Szentpétery javára.

Mi az a pénzkérdés? Mikor Hora és Kloska fajtája tüzes taplóval csiklandja az ember talpát s azt kérdi, hogy „ungye bany?“ (hol a pénz?) ez aztán a pénzkérdés. Franciaországban ezt sokkal fainabbul tudják, ott van egy arra való intézet, a mit úgy hívnak, hogy börze, ott minden torturálás nélkül kivesszik az emberből, hogy „ungye bany?“ Az egész darab tartalma olvasható a Politikai Ujdonságokban a börzetudósítások rovat alatt. A ki restel szerdáig várni, annak telegrafi uton megküldöm azonnal. Tehát: Páris, 1857. jun. 16. Gazdag grófné 50%, ingadozó helyzet; öreg báró, alpárin alól 25%; bárókisasszony, — szabott árak; menyasszonyi ajándék — 125,000 frank. Egy milliomos — nagyon keresett czikk. Fiatal szerelmes — flau, nem járandó portéka. Szerelem — kevéssé kerestetik. Fiatal szerelmes leányka — prolongatio nehéz; vége felé az üzlet lanyha; a közönség előtt a cursusok esnek; s daczára a hausse törekvéseinek (odafenn a színpadon) a contremine (a sűgolyukban) leszállítja az actiákat, a papirosok a piacról visszavonotnak. No a ki ebből meg nem értette a darab tartalmát, az aztán, ha végig hallgatja sem érti meg; úgy tele beszélnek az embernek ott a fülét milliókkal, ágiókkal, actiákkal, hausseal, baisseal, hogy utoljára maga is azt hiszi, hogy legalább százezer forintot vesztett egy ülő helyében. Kóstolól csak egy ötletet említek fel a darabból. A milliomos azt állítja, hogy ha egy esomó fiatal ember, a *kinek semmije sincs*, összeállana egy társaságba s az a társaság őt tenné meg bankárjának s így bocsátana ki egy millió franknyi váltókat; ő kapna e váltókra pénzt 25%-re, s viszont kitudná azt adni 50%-re s így nyerne a társaság *semmiből* évenként 250 ezer frankot. Az benne a nevetséges, hogy ez igaz. A darab irányeszméje azokat ostromozni, kiknek minden gondolatjuk a könnyű móddal meggazdagulás; az a nagy siker, a mit e darab Párisban aratott, s az a kevés, a mit Pesten tarlózott, mutatja milylen messze vagyunk mi még Páris háta mögött — a civilizációban mi még nem is érezzük azokat a bajokat, a mik alatt ott már nyögnek. No de vigasztalódjunk: ide is eljön az, mint a crinoline. Az egész darabban csak az volt a legnagyobb fájdalom, hogy derék veteránunk, a beteg művész Szentpétery kérdésére nem igen vallotta meg a közönség, hogy „ungye bany?“

Kakas Márton.

Irodalom és művészet.

— Egy igen becses munka került ki e napokban sajtó alól. Czime: „Gaal György népmese-gyűjteménye.“ Kiadták *Kasinczy Gábor* és *Toldy Ferencz*. 1 kötet.

Ez érdekes gyűjteményből legközelebb mutatványt közlendünk. Addig is sietünk teljes méltánylatunkat kifejezni a kiadók irányában, kik különben is arról ismeretesek már régen, hogy megtörhetlen buzgalommal gyűjtik

össze minden oldalról azon anyagot, melly nemzeti irodalmunk kincses ládájának állandó becsü gyöngyeit képezze s fedeznek fel forrásokat, mellyek a felfrissülés után sovárgó szomjas képzelet s kedélynek enyhét, s új erőt adjanak. Ezek közé tartozik az eredeti romlatlan népköltészet általában, és sok tekintetben Gaal György mese-gyűjteménye is. Gaal György évek hosszú során át munkálkodott csendesen, de sikerrel, a nemzeti becsület érdekében, ámbár magánviszonyainál fogva, nem magyar nyelven. Nagy áldozattal gyűjtött egyik szerzeményét a jelen mesékben nyeri most a magyar közönség. Ómeltatta legelőször kellő figyelemre a magyar népköltészetet, s ő hozott fel annak addig ismeretlen bányájából legtöbb s leggazdagabb kincseket. Összesen 80 népmesét gyűjtött, mellyeknek egy részét önmaga leste le a nép ajkáról s írta le, más részét magyar közvitéztek mondták neki tollba, vagy maguk írták le úgy, mint azt otthon a nép körében hallották s maguk is elbeszélni szokták.

Ez utóbbiak közé tartozik azon „Szökött katona“ czimű mese, mellyet ismertetésül lapunk jövő számában közlünk.

„Összes meséi közül Gaal György — mint a kiadók előszavukban mondják — tizenhetet egy kötetben, az illyeket már akkor kedvelő német közönség számára kidolgozva adott ki még önmaga, s olly időben (1822.), mikor nálunk nemcsak kiadót, de általában még csak méltatót sem leltek a népi élet e szép virágai; Erdélyi János pedig a vele használatul közölt egyik kézirat kötetből hetet bocsátott ki „Magyar népmeséi“ legújabb kötetében (1855.), mik a 194 lapnyi könyvnek 108 lapját töltik be. Ennyi ismeretes a tetemes gyűjteményből, mellyet mi, annak létesítője iránti kegyeletből, de nem kevesbé népköltészetünk érdekében, a mennyire bizonyos erkölcsi tekintetek, vagy némelyek csönkasága nem korlátoznak, mint közel félszázados igyekvések gyümölcseit minél teljesben kívánunk irodalmunkba bevezetni.“

„A jelen első kötetben, mellyet a második nyomban fog követni, két mese van (I., II.), melly Gaal német kidolgozásában, és három (szinte I., II., VIII.), melly Erdélyi említett gyűjteményében megjelent: kis részei a nagy egésznek, mellynek közzétételével, úgy hiszszük, méltó emléket állítunk azon férfiaknak, kit, mint a magyar népmese-ügy valódi megalapítóját felednünk, s nem hirdetni többé nem szabad.“

Az előttünk fekvő gyűjteménybe a következő mesék foglalják: Világ-bíró nagy Mátyás; Balga Tamás; A mostoha anyja; Többsincs királyi; A szökött katona; A testvéri átok; A zöld dragonyos; A kövé vált királyfi; Szegfű János; Jankalovics; A három tanács.

M i u j s á g ?

+ A *pesti műegylet* folyó hó 15-én tartott gyűlésében a jövő évi múlap tárgyául V. Ferdinánd király koronáztatását Pozsonyban, választá, mellynek kivitelével Weber festész lón megbízva. A festész-jutalmak további kitűzését illetőleg határozva lón, hogy az év végével a szerint, mint határozva leend,

az egész év folytán hazai művészek által készített, történeti vagy genreképek közül a legjobb, akár az egyet, akár magános vette meg azt, vagy, ha meg nem vétetnék is, száz darab arannyal fog a vételáron fölül jutalmaztatni; az utána második helyen álló legkiválóbb pedig 50 arannyal. Az első jutalmat nyert az évben az egyet műlapja leendő. Az ekkép módosított jutalomra jövő évben történeti képek fognak pályázhatni.

+ A cs. kir. közokt. minisztérium a *rosnyói* evang. főgymnasiumot nyilvánosság, államérvényű bizonyítványok kiadása s érettségi vizsgák tartatása jogával ruházta fel.

+ A cs. kir. lotto-igazgatóságához legfelsőbb helyről azon parancs érkezett, miszerint egy sorsjátékot indítson meg, mellynek egész jövedelme, minden díjlevonás nélkül, egy országos tébolyának Erdélyben leendő felállítására fordítandó, ha pedig a szükséges kelléken fölül jönne be pénz, az a magyarországi országos tébolyda alapjához csatoltassék. A sorshuzás ha előbb nem, 1857 dec. 29-én fog végbe menni. A sorsjegyvevőknek kilátás nyujtatik, különféle nyereményekben 60,000 cs. kir. aranyat nyerhetni.

+ A cs. k. pénzügyorség 1856-ban 7,467,563 ft., a csendőrség pedig 7,235,803 ft. költségébe került az államnak.

+ E hó 9-én délutáni 5 óra után Komárom vidékén ismét földrendést tapasztaltak, mely 3 másodperczig tartott, de semmi kárt sem okozott.

+ Győrből írják, hogy Simor János leendő győri püspök felszentelése és beiktatása a jövő hó 5-én fogna végbe menni.

+ Azon hírről értesít a Hölgyfutár, hogy Komárom, Hőgyész, Szekszárd, Gyönk s több más lelkes magyar város és községben szép adományok gyűltek össze, hogy Beöthy László sírjára emlékkő emeltessek. Ez hírlapi felszólítás, ösztönzés nélkül történt. Ha e hír valósul, úgy az ismét egy bizonyossága lesz a magyar irodalom iránti részvételnek s figyelemnek, melly mindinkább meggyökerezik közöttünk.

+ A *kassai színház* e hó elsején nyitattott meg Pázmán Mihály népszínmű és dráma társulata által s a város művelt közönsége elismerést érdemlő buzgalommal karolta fel és pártolja folytonosan a magyar nemzeti színművészetet. A nemzeti színház tagjai közül a vendégszereplést ifj. Lendvai kezdte meg, a legkedvezőbb sikerrel. Ohajtjuk, hogy jelesebb színművészeink most a derék Kassát válaszzák utazásuk célpontjával.

+ A minden évben előforduló *tiszavirágzás* a mult héten látszott, melly is nem egyéb, mint a Tisza hullámaiból milliárdnyi apró rovarok, bogárkák fölemelkedése. E rovarok élete csak egy napig tart.

+ Deák Ferencz, Eötvös József báró, Ürményi József, Károlyi György gróf, Dessewffy Emil gróf, Somsich Pál, Zichy Ferencz gróf, Zichy Henrik gróf, Apponyi György gr., Havas József, Józsi Sámuel b., Karácsonyi László, Kiss András, Nádossy István, Sennyei Pál báró, Széchenyi Antal gróf, Szögyényi László az első magyar biztosítási társulat engedélyezéséért folyamodtak, s az engedélyt a magas kormány megadá, s mihelyt 1000 részvény alá leendő írva, az alakító gyűlést megtartandják. A kiadandó részvények száma 3000; egynek ára 1000 pft., ezer részvény azonban elosztatik két ezer 500 pftosra. E társulattal egybe leendő olvasztva a régebben fenálló kölcsönös jégkárbiztosító-, valamint a tiszai tűzkármentesítő-társulat is. Ez új társulat eleinte tűzkárt, jégverést, valamint (vizen és szárazon) szállítandó árukat és terményeket biztosít, később azonban mindennemű biztosításokra, mint életbiztosításokra s hasonlókra is ki fog terjeszkedni.

+ Eddig Eszterházy herczegnek volt Európában legtöbb birkája, e részben azonban ma már elérte báró Sina Simon, kinek ép annyi juhgyapju kerül nyájaiból, mint herczeg Eszterháznak, mi 2500 mázsára megy.

+ Bécs környékén a *faültetés* megkedveltetésére néhány iskolába azon rendszabályt hozták be, hogy a szorgalmas tanulókat gyümölcsfacsemetével jutalmazzák meg, mellyet az vagy az atyai telekre vagy a faiskolának szánt tere ültessen el.

+ Hallomás szerint a közokt. minisztériumban, jelenleg arról foly a tanácskozás, hogy az ausztriai *orvostanintézetek* szünetidőinek megtartását, mint ez a jogi karral már történt, egy időre tenni a Németországban szokásban levőkkel, hogy a tanulók szabad költözésének ezzel is egygyel kevesebb akadályja legyen.

+ Zeyk Sándor a Kol. Közl.-ben megjelenendő magyar történeti balladára verseny útján oda ítélandó 5 darab aranyat tűz ki. Költőinknek egy alkalommal ismét több kínálkozik babért arathatni.

+ Egy német lap írja: hogy május 22-én délutáni öt óra tájban Brema s Eustrup mellett, egy zivatar alkalmával nagy mennyiségű apró hal hullott alá az esőben a vasutra és annak töltésére. Ezt abból magyarázzák, hogy ugyan azon időben emelkedett fel a négy mérföldnyi távolra eső tengerből egy víztölcsér, melly az apró halakat magával felragadta, mellyeket aztán a szél tova sodort.

+ A kassai keresk. kamra *ipar- és terménytárlatot* rendezend, mellyet junus 21-én fog megnyitni — mérsékelt belépti díj mellett. Erdekességéről előlegesen is mondhatunk annyit, hogy az minden tekintetben méltó leendő a közönség részvételére.

+ Egy borzasztósága által nevezetes szomorú eseményt kell elbeszelnünk. Sveiczban a központi vasut-vonalán a Basel és Bern közt álló Hauenstein-hegyen át *alagutat* fúrnak, melly hat ezer láb hosszú leendő. E hosszú földalatti alagban az utazás csak az által váland lehetségessé, hogy a levegő frissítése és a mozdonyfüst elvezetése végett a boltozaton három szelelőkürtöt fognak vájni, mellyek egészen a hegy felszínéig hatnak. Az alagot kétféle már annyira ásták, miszerint csak háromszáz láb hiányzik még, hogy a munkások összetalálkozzanak, s a szelelő-kürtök közül is mindegyik felől kész egy, s a rajtuk belövellő világosság miatt alattuk állíták föl a munkások minden-

nemű fa szerkesztletét és a kovácsműhelyeket, mellyek füstje elvezetésére kéményül szolgáltak, s hogy eszelelő-kürtön túl befelé ásó és dolgozó munkások friss levegőben hiányt ne szenvedjenek, a kürtő alatt nagy tüzet tápláltak folytonosan. E tüztől a körületi fakészlet lángot kapott, a szelelő-kürtő fabéllése és támogató gerendái leégtek, e miatt a föld beomlott, az alagot betömés és ekként a kürtön túl befelé dolgozó munkásokat az üregbe bezárta. Ez május 28-án történt. A segítségre sietők az alagban kifejelett gáz miatt lassan dolgozhattak, s az omladékon csak junius 4-én hatolhattak át, miután közülök 11 a gázban megfult. Bent összesen 52 hullát találtak. Ezek közül az utolsó 21-re junius 6-án akadtak legbelől. Alvó helyzetben voltak ezek szalmával fejük alatt. Egy ló is volt velük, mellyet rendszerint levágtak, hátulsó fertályából a legszebb darabokat leszelték, fára rakták, de nem tudták megsütni tán, mert a fa nem gyuladt meg ez elzárt ürben. A nyert husból nem ettek semmit. Egyikük zsebében az óra még ketyegett, s ha egy nappal előbb érkezik segély, tán még megmenthetők lettek volna. A részvét nagy ember-tömeget vont az alaguthoz, s a megmentésben olly nagy volt a buzgalom, hogy a gáz miatt tizenegyen estek áldozatul, s kivül a bejárásnál a betolulók szuronyal kelle visszautasítani. A megmentők közt csakánnyal kezében mindenütt legelől dolgozott az építés vezetője, ki a gáz miatt többször eszméletlenül rogyott össze. Ő felelős a történt szerencsétlenségért, s a vizsgálat ellene már el is rendeltetett. Az áldozatul esettek közt több családapa is van; árváik felségelésére Európa-szerte adakozásokat fognak gyűjteni.

— *Egy kis tapasztalás és jámbor ohajtás.* T. szerkesztő ur! Megszoktuk becses lapját úgy tekinteni mint választott bíróságot, azért ne csodálkozzék, ha némelykor panasz s e félével jövünk elé. — Az is meglehet, hogy valamely érdekelt atyámfia azt mondja rá, a magam háza küszöbe előtt söpörjek, — s ebben tán igazsága volna, — mégsem hallgathatom el e történetet, legalább tanulságára azon sokaknak, kik az általunk tett igazán vadregényes kéjutazásra készülnek. — De hogy a dologra térjek: furdőre utaztunk, mint e féle vidéki emberek szoktak, mulatságból, azt is hölgyek társaságában. Mentünk pedig . . . még most is borsózik a hátam, ha rá gondolok . . . tehát mint mondom, mentünk, félelmes utakon, omladozó hegypárkányokon, hol az egyensúly fentartása végett mindnyájunknak, mint nem mondom miknek, az ellenkező kocsiodalba kellett kapaszkodnunk; majd ismét hajszál-meresztő vizmosásokon, mellyeken a szó legteljesebb értelmében úgy vittük keresztül kocsinkat, mint az „álmoskönyv“-ben a „gyalog hintót“ pingálják, — s a mi különös, mig más becsületes uton majd megfojtott benünket a por, itt végtelen vizekkel és sarakkal küzdött kocsink tengelye, no de ki tudna mindent elpanaszolni?

Csak azon gondolkozom, miféle szellem fogta pártunkat, hogy töretlen hozhattuk vissza fáradt csontjainkat?

Mindig ollyan volt-e; vagy csak idő óta ollyan ez az út, nem tudjuk, annyi bizonyos, hogy mi *Füredre* nem merünk menni, mig a Vasárnapi Újságban nem olvassuk, hogy ezentul életveszély nélkül mehetni oda.

A mit az egyszeri francia a magyarországi utakról mondott, azt csak azért sem mondom, mert magyar vagyok; azonban szó a mi szó, nem ártana, ha olly látogatott helynek, mint *Füred*, utjára egy kissé több gond fordítatnék.

Sokan talán csak tréfának veszik az egészet, de higyjék el hölgyeim és uraim, több igaz az egészből, mint hamarjában bár ki is gondolná. Egyébiránt meggyőződés tekintetéből bárkinek is nyitva áll ez ut *Palotáról Füredre*. — *Palota*, junius 8-án 1857.

— *A karakói árvaleány.* Karakón, egy Veszprém megye nyugati szélén fekvő helységben él egy árva hajadon, mint az ibolya virulva a homályban, kit az ottani korcsmáros, mint nagybátyja, örökben tart. Ez — ama mesés *tejes leány* — ként, ébren is szép tarka jövőkkel álmodozván, f. é. máj. derekán egy éjjel három u. m. „numerákkal“ álmodott. Reggelre kelvén, fogta, és e számokra husz pkr beküldött a budai lotteriára Veszprémbe, egy ismerős zsidó által, ki Veszprémből Jánosházára ment, fazekakkal kereskedvén, s utjában hozzájuk hetenként minden szerdán, beszállani szokott. A bérakott számokról az ember nagy híven, meg is hozta a kis nyugta-cédulát, az u. n. rescontót a leánynak kezeibe. Pár hét mulva ki lón huzva szerencsésen mind a három bérakott szám, úgyhogy a leány *ternót* csinált, az az : 3475 vftot nyert. De zsidója ezt előle rayaszul eltitkolta, és mint Veszprémbe is jó ismerős, a lotteriahivatalból a pénzt felvette. Melly naptól fogva a zsidó, fazekakkal Jánosházára járkalni rögtön megszűnt és a karakói korcsmában sem mutatta többé magát. Ez is mindjárt igen feltűnt mind a leánynak, mind nagybátyjának. Azonban a zsidó Veszprémbe rögtön házat is vásárolt; a mi őt saját ismerősei előtt gyanuba hozta. És most a leány szerencséjére elkezdett dolgozni az irigykedés, mellynél fogva a fazekas zsidó egy Karakón átjáró másik fazekas zsidó által elárultatott. A bűnös, szorongatva érezvén magát, csintettét önként megvallotta és az árvaleánynak (bár némi veszteség mellett), pénze is van, háza is van. Szeretőjének, kivél most már szintén jegyben is jár, amant kötevényben viszi; emezt ajánlja kész lakásul; mellyben akkorra, mire jelen hiradásom Pestre jut, már alkalmasint kettecskén együtt élnek; és az árva elmondhatja Himfy verseiből :

Szigligetben fogunk élni,
Szerelmünkben boldogok;
Honnét én szolgálni menni
Soha többé nem fogok.“

e. i.

— *Czibalom-készítő.* Mindig többen akadnak, kik a mesterségek egyik vagy másik ágában kellő sikert és ügyességet tudnak előmutatni. Ilyen a többek közt Sz. Endrén is egy *Akocs József* nevű magyar ember, ki eddigelé egyszerűen asztalos-mesterséget követett, s most 60 éves korában kedvelte

meg a czimbalom készítését, s annyira bele jött, hogy művei valóban dicséretet érdemelnek, mit bizonyít az is, hogy mióta elkezdte, több helyről kap megrendeléseket, s a szakértők nem győzik eléggé dicsérni az általa készített czimbalomoknak mind jóságát, mind ajánló külsínosságát. Ajánljuk az illetők figyelmébe.

T. K.

— *Jégeső.* F. hó 11-ke sok gazdánkra nézve igen szomorú nap volt. Ugyanis, mint biztos kútfőből értesülünk, az említett napon a jég Kaba, Debreczen, Szentés, Arad, Lugos és Buttyin tájékán dühöngvén, — az érintett vidékeken a vetéseket nagyobb részben semmivé tette. — Mint halljuk, a károsultak közül csak egy kettő volt biztosítva, s így a nagy többség most szánja bánja gondatlanságát.

— *Felszólítás.* Szerencsés levén a kolozsvári színházat a jövő téli szakra megnyerni, ezennel felhívom a vidéki t. cz. színészeket s színésznőket, hogy kik e szakra velem szerződni akarnak, bérmentett s igényeiket tartalmazó leveleiket Gyulára f. é. augusztus végeig elvárom. — Gyulán, június 8-kán 1857. — *Láng Boldizsár*, a kolozsvári színház igazgatója.

Vidéki hírek.

Egerbegy (Erdély), jun. 6. (*Szellemi élet s anyagi jólét karöltve jár.*) Ez a város 40 évvel ezelőtt falu volt, azután a lelkek száma többre két ezerrel, a házaké felül hatszázal szaporodván, megnyerte, hogy város legyen belőle. — Valóban örömmel írom e soraimat, mivel e kis községről sok jót és csak kevés rosszat mondhatok. A ki ide jő, annak legelőbb szemébe ötlök egy gyönyörű emeletes épület, melly az egész város díszé, s ha kérni valaki: „miféle az?“ büszkén felel rá az egerbegyi ember, hogy az *iskola*, mellynek alsó részén egy derék tanítótól a magyarul tanuló gyermekek vesznek czélszerű oktatást; a felső részen pedig a németül tanulni kívánók taníttatnak külön tanító által. Ez iskolát egy nagy tiszteletben álló, *Sukösd* Gábor nevű ur alapította s építtette fel, a város segítvén őt munkával. — N. t. Király Mihály esperes ur meghalván, különösképen a mellette levő segédet választották pappá. Derék és tanult emberek jövének próbára, hanem tudja az Isten, hogy s hogy nem, a segéd volt a szerencsés. — Itt a mennyi ember, mindenik tehetős gazda, az igaz, hogy szorgalmuk bámulatos; mert a mellett, hogy mindeniknek meglehetősen birtoka van, még a szomszéd faluk henyébb népeinek földeit is kivesszik és mivelik felébe, vagy a hogy lehet. — Husvétkor egy bál is volt az erdélyi muzeum számára, mellyből 30 pft. fel is küldetett. — Mire volna itt különösen szükség? Olvasóegyletre. Hanem hála az egek urának, e nép főemberei felfogák ennek valódi becsét, átláták nagy hasznát, s meg van már pendítve egy olvasóegylet felállítása, — folynak az aláírások szüntelen s legfőlebb egy hó alatt Egerbegy ezel is dicsekedni fog. Olvasóegyletet minden meglehetősen községben czélszerű állítani; mert ezáltal míg egyfelől irodalmunk pártolva van, magunk kiképzésére vagyunk nagy befolyással, s nemzetiségünket is szilárdítjuk, mert: „Nemzeti életet nemzeti nyelv nélkül gondolni is lehetetlen. Jaj a nemzetnek, melly lakhelyétől fosztatott meg, jajabb annak, melly nemzeti nyelvét sülyedni engedti,“ mivel „haza és nyelv egyforma rangban álló két nevezet!“ — *Halasi Sp . . . János.*

Lasztócz. (Zemplén), jun. 12. (*Vágyak és remények. Javaslatozok.*) Kinek e községgel egyszer másszor érintkezni alkalmá volt, szomorú tapasztalást vehetett magának egy nép erkölcsi életéről, mellynél a nevelés, a vad erkölcsök ezen egyedüli szelidítője elhanyagolattik, s rossz példák szivárogatják át a fiatalabb nemzedék sziv-ereibe a bűnvágyat, melly keserű gyümölcsöt elébb utóbb kétségtelenül megtermi. — Az utóbbi években a vagyonbiztonság, itt a legszomorítóbb állapotban volt; — kisebb nagyobb tolvajcsinok, s ezerekre rugó mezőbeli károsítások napi renden. — Melly utóbbiakra e tagosítatlan határban még folytonosan olly szabad tér nyílik. — Ez évben ugyan már kezdjük élvezni, a községi előljárással által behozott szigorú rend jótékonyosságát, s itt köszönet és hála! a derék, erélyes községbíró *Bán György* urnak, ki vas kezekkel ragadta torkon, a volt községbírósság erélytelensége miatt elaradott fejtelenséget s kire azonban még igen sok hátrahagyott gyom kiirtása vár. — A jó uton indult jelenlegi községbírósságtól tehát, sok jót reménylünk, de mindent még sem lehet; mert míg a rosztól csak bűnhődéstől félelem tartja vissza a kezeket, nem pedig a jónak szivben gyökerező ösztönszerű szeretete, addig soha nem lesz biztos és csöndes községi életünk. S itt már csak egyedül a nevelés segíthet, mi azonban nálunk, mint általában, csaknem egész felvidékünkön nyomorult lábon áll. — E községben három különböző hitfelekezeti anyagyház, s ugyan annyi iskola volna, csak volna mondjam, mert hogy valóban létezik, alig állíthatni. Még eddig a ref. iskola adta némi életjelenségét, bár ez is inkább csak téli iskolának mondható. — Nyárban a nagy reményű növendékek lud és marhaörzsszel foglalkoznak. A kath. és ó hitű iskolák még nagyon hátra vannak. Valóban csak fájlalni lehet, hogy a magas kormányának a népiskolák iránti jó akaratú intézkedései, a járásbírósság erélyes eljárásai, s a kötelezéseiket köztudomás szerinti szemük előtt tartó lelkeszelkes lelkes buzditgatásai sem tudnak mind e ideig e tekintetben kívánt sikert eszközölni. Mindenesetre magukon a község tagjain legtöbb mulik. A közbirtokosság ugyan nemes áldozatkészséggel járult a folyamatban levő tagosítás alkalmával a pangó iskolák s szegénységgel küzdő tanítók jobb karba emeléséhez, — fél-fél teleknyi állományyal látván el a külön hitfelekezettek tanítóit. Amde ez még mind nem elég az üdvös cél megközeleltetéséhez. Hason a köz — s főleg a főbb birtokosság, folytonosan szellemileg, s anyagilag a népre. — Ne sajnálja időnkint az áldozatot, mit a szél igényel, folytonos felügyelete által dolgozzék kezére az iskolai felsőségek. — Majd a nép is kivergődik szibbadtságából, s lesz iskolánk, lesz jobb népünk, lesz biztosabb községi életünk: — míg most az iskolai erkölcsi lecckek helyett, künn a marha-tanyán, romlott arcú kamasztól tanulja be az iskolától elvont

gyermek: miként kell ez vagy ama tolvajcsin ügyesen véghezvinni, s a határ legdusabb vetését bármával, lopva vagy erőszakosan földulatni. Felvidékünkön az őszi vetés a középszerűsége áll, tavaszink esőre vár. S ha hamar nem lesz, maholnap tönkre silányul. — Holnapra itt a világ elmúlását várják, de azért csak utnak indítom leveletem, ha valamelyik postataliga a holdvilágba nem repülne vele. (Szerencsésen megérkezett; reméljük, hogy Lasztócz is áll még s gondolkodni fog azok felett, a mik a fentebbi sorokban el vannak mondva. — *Szerk.*)

Adomák.

x. W . . . báróra, egy kis városi magistratuson elkövetett azon sérelemért, hogy a tanácsos urakat „*leharuczoztá*“ (mi bár örmény nyelven főurat teszen, akkor nagyon bosszantó czim volt), a kormánysszék ráparancsolt, hogy a tisztelt tanácsot megkövesse.

Az összegyűlt tanács büszke önérzettel nézett a megkövetésre megjelent baróra, ki azt így kezdte:

Tekintetes tanács! A felséges kir. gubernium megparancsolta nekem, hogy én haruczuraimat megkövessem azért, hogy én haruczuraimat leharuczoztam. Ezért én engedelmet kérek haruczuraimtól, hogy én haruczuraimat leharuczoztam, s igérem haruczuraiméknak . . .

Jal van, jal van! elég vált! szölt közbe a főbíró. Ne mandjan már többet.

x. Egy káplár rajta kapott egy részeg katonát s ugyancsak dorgálá. „Te részeges, korhely semmirevaló, — nem szégyenled magad — nem is vagy te ember!“ — „Hehe, — dadogá a tántorgó baka — de bizony káplár uram még igazán nem ember.“ — „Micsoda? én nem vagyok ember?“ — „Nem bizony, káplár uram; mert a kapitány ur mindig úgy mondja, hogy: hat ember meg egy káplár.“

x. Kormosdi Péter uram sokszor megfordult a parochián. — S mivel-hogy a parochián sokszor megfordult, hallotta is ott a tisztelendő uraktól többször emlegetni, hogy majd erre, majd meg arra az ujságra prenumeráltak. — Ő is akart hát prenumerálni, — még pedig a Vasárnapi Ujságra. — El is ment a postahivatalba, csak abban tévedt meg a jó ember, hogy azaz átkozott „prenumerálni“ szó egészen kiment a fejéből. — No de se' baj, — ha az kiment belőle, ment bele más. — De hát mi ment bele? — Hát csak az ment bele — azt találta mondani, hogy a Vasárnapi Ujságra akar — aprehendálni.

Szerkesztői mondanivaló.

1251. **Utrechthe.** Örvendünk, hogy Amsterdamban is hallották híret a magyar vendégszeretethek, s azt a jó hollandok honfitársaink irányában olly szépen gyakorolják. Hogy a tokaji bor drága ott, elhiszszük; de azt is, hogy jobb lesz, mint a mit itthon árulnak uton utófelén illy nevezet alatt. Lesz alkalmunk, a borok ezen királyáról közelebb bővebben szólni.

1252. **Eszékre.** Ön tudósítását a beküldött s megjelent válasz nem ezáfolta meg, csak magyarázta s felvilágosítá — nincs tehát szükség a vita tovább füzésére. Jól esik most tudnunk, hogy ön személyesen is jelen volt azon egyházi gyűlésen, mellyről irt.

1253. **Selmecze V-halmi.** A kedélyes majális — mint ön írja — „kivált a szép nemnél soká feledhetlen maradand.“ Azért nem is közöljük a czifra leírását. Csak árthatnánk vele a szép emlékezetnek.

1254. **A kedves sirja.** Egy pár egyszerű csinos gondolat ismét van benne, de minek az a hexameter és pentameter?

1255. **Egy györmegyei temetést leíró levélre.** Nem szükség magyaráznunk, hogy illy dolgokat miért nem közölhetünk.

1256. **Vaksy és Süket.** Gyorsabb és rövidebb közleményeket kérünk. Tárgyait olly gyűlésnek, melly egy évvel ezelőtt tartatott, nem meglehetősen fel újra most, még akkor sem, ha a helynek nagyobb bővében, s közlendőink nagyobb szűkében volnánk, mint minöben vagyunk.

1257. **Szentmiklóssy Samuel urnak.** Czimet mindenesetre mást kellene a czikknek adni, mert ama szavak a mai kor szótárából egy időre ki vannak törölve.

4258. **Fenyvesy K-nak.** A második darab nem sikerült annyira; de átadjuk udvari szabónknak, tán rendbe hozhatja, s kiveheti a nem odavalót.

1259. **Varalljainak.** „Tündérek, arany hegyek, aranyos liget, gyémántos folyó, szárny a nap sugarából, rengő sarka briliánt héjából, gyémántos álom, a komoly való-lét megfeszíté, tengere a boldogságnak“ stb. — E czifra dolgok keverékéből áll az egyik költemény. Ember legyen, a ki megbírja. A többi mind a forma nehézkességében szenved.

1260. **Dr. Tökésnek.** Igen sajnáljuk, hogy e czikk legalább egy héttel korábban nem érkezett. Egyetmást talán még használhatunk belőle. A figyelem most saját kiállításunkra van irányozva. — Levelünk, mellyet ön említ, vissza nem érkezett.

1261. **Györre Gy. I.** Üdvözljük önt, — folytatást és részleteket kérünk.

1262. **Szabadkara.** J. I. Teljesen osztjuk ön nézetét: „hogy ha valaki orvosa lehet lelkének, miért ne lehetne orvosa testének is?“ Legyen minden ember önmagának ha nem is gyógyítója, de legalább szigorú óvója, s akkor orvosa is lesz. — A pozsonyi esetért jóállást nem vállaltunk; mint feltűnő hírt közöltük a megnevezett lap után.

1263. **Eszrevételek** Fördös Lajos, kecskeméti lelkésznek a hazai ref. egyházakhoz szétküldött iskolaiügyi mozgalmaira. — Mi is azt tartjuk, hogy nem az a kérdés: Kecskemét-e, vagy Pest? hanem az ifjuság kor- és czélszerű nevelése. A vitába azonban, miután az egyházi tanácskozás tárgya lett, bele nem elegyedhetünk. Mindazáltal figyelemre méltónak találjuk ön czikke vég sorait: „Jelen időben, midőn reményünk van prot. zsinat tarthatására, melyre nem az egyenlenség magvai szórásával egymástól távolítani, hanem a béke és egyetértés aranylánczával kellene össze füzni a sziveket, — illy eljárás hova fog vezetni? Mit fogunk remélhetni egyebet egy másik budai zsinatnál, melly által, prot. autonómiainknak magunk fogjuk sirját megásni!“

TARTALOM.

Nagy-Várad (képpel). — Temetés után. Költ. Herepei Otto. — Az istenhegyi szé-kely hőseleiny. Elbeszélés (folyt.) Jókai Mór. — Zsófia főhercegnő gyászravatala Budán (képpel). — Arad város hódolati ajándéka (képpel). — A paraszt és a műveltség (folyt.) — Tereza: Kakas-Márton a színházban. Irodalom és művészet. Mi ujság? Vidéki hírek. Adomák. Szerk. mondanivaló.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.